

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

SECURITATEA ENERGETICĂ

**© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2008

ISBN 978-973-663-709-4

The Energy Security

Cuprins

<i>Introducere</i>	5
<i>1. Balanța energetică mondială</i>	7
<i>2. Conceptul de securitate energetică</i>	13
<i>3. Folosirea resurselor energetice ca instrument de presiune</i>	18
<i>4. Securitatea energetică în viziunea UE</i>	21
<i>5. Securitatea energetică în viziunea NATO</i>	25
<i>6. Securitatea energetică a României</i>	28
<i>7. Modalități de realizare a securității energetice</i>	33
<i>Concluzii și propuneri</i>	37

Summary

• Foreword • The world's energy balance • The concept of energy security • The use of energy resources as a pressure instrument • EU's vision on energy security • NATO's vision on energy security • Romania's energy security • Ways to achieve the energy security • Conclusions and proposals

Abstract

At the beginning of the 21st Century we are witnessing the deepening of correlation between energy resources and economic development. World economy still depends on oil as a central energy resource and the competition for resources dominates today's geopolitics. As Henry Kissinger said in the '70s: „control the oil and you can control all continents...”. So, the main international actors now focus their attention on Gulf States, Caspian Basin, Eastern and Western Siberia, Western Africa, South-Eastern Asia, North America, etc.

The energy security is now a complex concept broader than the triangle of supply – sustainability – competitiveness. The use of energy resources in power relations became an efficient instrument to influence other actors' behavior or to control them in order to achieve someone's own interests. NATO and especially EU are directly interested in ensuring the energy security of its members and try to complete each other. In that equation, the Romania's energy independence can be preponderantly obtained in the framework of European energy interdependencies.

In that context, the energy security became a significant component of the national, regional, and global security taking into account that the energy security of an actor might trigger the energy insecurity of other.

Introducere

„Energia este esențială pentru dezvoltarea economică și socială și îmbunătățirea calității vieții”¹, preciza ONU în *Agenda 21* din 1992. Resursele naturale, în special cele energetice, au influențat permanent și în mod covârșitor evoluția societății umane, dezvoltarea economică, economiile naționale, economia mondială și, mai recent, economia globală. De altfel, în anii ‘70, Henry Kissinger spunea „Controlează petrolul și poți controla toate continentele...”². Mai apoi, Michael Collon susținea „Dacă vrei să conduci lumea, trebuie să controlezi petrolul. Tot petrolul. Oriunde se află acesta”³.

La începutul secolului XXI asistăm la accentuarea dependenței economiilor lumii de resursele energetice. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI. Problema resurselor prezintă multe fațete, deficitul acestora având un rol important în declanșarea sau amplificarea unor conflicte, de polarizare și/sau de catalizare a forțelor. Exemplele mai recente sunt cele din Cecenia, Angola, Irak, Sudan. Mai mult, accesul diferențiat la resurse afectează relațiile dintre state cu consecințe dintre cele mai distrugătoare. Competiția pentru hidrocarburi pare a domina începutul de mileniu, cu polarizarea atenției pe statele Golfului, bazinul

Caspic, Siberia de Est și de Vest, Africa de Vest, Asia de Sud-Est, nordul Americii de Sud, Canada etc.

Ultimele luni au oferit o nouă spirală a cursei energetice – speculațiile. Din cauza acestora, prețul petrolului crește inexplicabil, nemotivat de raportul cerere-ofertă, care nu a suferit modificări radicale. Speculațiile vor determina și o creștere a prețului gazelor naturale, deoarece, în formula de calcul, prețul acestora este direct influențat de cel al petrolului.

¹ United Nations, *Agenda 21*, în Capitolul 9 “*Protection of the Atmosphere*”, Rio de Janeiro, 1992, www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter9.htm.

² William F. Engdahl, *Monsanto Buys 'Terminator' Seeds Company*, Global Research, August 27, 2006.

³ Michel Collon, *Monopoly - L'Otan à la Conquête du monde*, EPO, Bruxelles, March 2000.

1. Balanța energetică mondială

Resursele energetice și de materii prime sunt, în general, limitate și repartizate neuniform pe întinderea Terrei. Spectrul epuizării în următorii ani a resurselor energetice a făcut ca o parte însemnată a politicilor externe, dar și a celor de putere, să fie preocupată, pe de o parte, de accesibilitatea conductelor și terminalelor, de viitoarele trasee ale rutelor energetice, parteneriate etc.⁴ Pe de altă parte, se pune accent pe: identificarea celor mai eficiente căi de utilizare și a posibilităților de substituie a acestor resurse; diminuarea dezechilibrelor de mediu determinate de exploatarea, condiționarea, prelucrarea și utilizarea resurselor.

Pentru a avea o imagine cât mai completă asupra complexității problematicii energetice, vom trece în revistă situația actuală a distribuției, producției și consumului, exporturilor și importurilor de hidrocarburi. Astfel, după unele estimări, cele mai mari rezerve mondiale de hidrocarburi se găsesc în: zona Golfului Persic; Federația Rusă – Siberia; zona Mării Caspice – Asia Centrală; America de Sud – Venezuela – bazinul râului Orinoco; SUA și Alaska; Canada – Newfoundland. Alte rezerve mai puțin importante se află în Marea Nordului, nordul Africii etc.

Petrolul

„Aurul negru” continuă să fie resursa care pune în mișcare sectoarele transporturilor, alimentației și agriculturii, petrochimiei, chiar și eficiența forțelor armate depinde de acesta. În anul 1980, la nivel mondial, rezervele certe de petrol

⁴ Dolghin, Nicolae, *Geopolitica. Dependențele de resursele energetice*, Editura U.N.Ap., București, 2004, p. 6.

atingeau 645.000 mld. barili, pentru ca în 2007 acestea să se dubleze – 1.316.662 mld. barili⁵. În regiunea Golfului se află peste 70% din rezervele petroliere ale lumii. Arabia Saudită dispune de 25% (circa 262 miliarde de barili) din rezervele mondiale, Irakul de 11% (112,5 miliarde barili), bazinul Caspic și Asia Centrală de 7%, iar Federația Rusă de circa 5% (60 miliarde barili). America de Nord dispune de peste 16% din rezervele cunoscute, iar Africa de aproximativ 8,7%.

Producția totală de petrol de pe piața mondială a crescut constant de la circa 64 mil. barili/zi în 1980 la 84,6 mil. barili/zi în anul 2007. În ceea ce privește producția actuală, clasamentul este condus de Arabia Saudită cu o producție de 10,67 mil. barili/zi (din care exportă 8,53 mil.), Rusia cu 9,68 mil. (exporturi de 6,87 mil.), SUA cu 8,33 mil. Urmează la mare distanță Iran (4,25 mil.), China (3,85), Mexic (3,71), Canada (3,29), Emiratele Arabe Unite (2,95), Venezuela (2,80), Norvegia (2,79) etc.

Consumul de petrol cumulat la nivel internațional se cifra la peste 63 mil. barili/zi în 1980, pentru ca în anul 2007 să atingă circa 85 mil. barili/zi. În prezent, topul marilor consumatori este dominat de economiile post-industriale și cele emergente, precum: SUA – 20,69 mil. barili/zi (din care importă 12,36 mil.), China – 7,20 mil. (importuri de 3,36 mil.), Japonia – 5,16 mil. (din care importă 5 mil.). Clasamentul este completat de Rusia (2,81 mil.), Germania (2,67), India (2,57), Canada (2,26), Brazilia (2,22), Coreea de Sud (2,17), Arabia Saudită (2,14) etc.

România dispune de circa 600 mil. barili de petrol. În anul 2006, producția petrolieră atingea 0,114 mil. barili/zi la un consum de 0,230 mil. barili/zi, ceea ce o face dependentă în proporție de 50% de importuri.

⁵ Energy Information Administration, *World Proven Crude Oil Reserves*, 14 January 2008.

Gazele naturale

Întrebuințarea gazelor naturale în industrie s-a generalizat în perioada interbelică, fiind impulsionată de concurența industrială globală, prețurile petrolului, costurile mai reduse de mediu. În anul 1980, rezervele sigure totalizau 2.580 mii mld. m³, iar în 2007 acestea aveau volumul de 6.190 mii mld. m³.⁶ Peste 30% din rezerve se plasează în Federația Rusă, 15% în Iran, 9% în Qatar, 4% în Arabia Saudită, 3,8% în Emiratele Arabe Unite, 3,3% în SUA, 3% în Algeria etc.

Totalul producției de pe piața mondială a gazelor naturale a fost de peste 53 mld. m³ în anul 1980, circa 90,5 în 2001 și 104,5 în 2006. Clasamentul marilor producători este dominat incontestabil de Rusia cu 23,17 mld. m³/an (din care exportă 7,84 mld.) și SUA cu 18,53 mld. m³/an (exporturi de doar 0,73 mld.). Urmează la mare distanță Canada cu 6,55 mld. (exporturi de 3,75 mld.), Iran cu 3,71 mld., Norvegia cu 3,20 mld. (exporturi de 2,89 mld.), Algeria cu 3,07 mld. (exporturi de 2,31 mld.) etc. Majoritatea producției este consumată în statele cu resurse în domeniile energetice.

Consumul cumulat de gaze naturale la nivel internațional atinsese aproape 53 mld. m³ în anul 1980. El s-a dezvoltat concomitent cu îmbunătățirea transportului (conduce, containere metaniere pentru gaze naturale lichefiate), ajungând la circa 89,5 mld. m³ în 2001 și 105,3 în 2006. În topul marilor consumatori se situează: SUA cu 21,82 mld. m³/an (importuri de 4,34 mld.), Rusia cu 16,60 mld. m³/an (din care importă 1,38 mld.), Iran cu 3,71 mld., Germania cu 3,64 mld. (importuri de 3,20 mld.), Canada cu 3,28 mld. etc.

Rezervele de gaze naturale ale României se cifrează la 2.225 mld. m³. În anul 2006, producția de 0,424 mld. m³ acoperea în proporție de 60% consumul de 0,644 mld. m³.

⁶ Energy Information Administration, *World Proven Natural Gas Reserves*, 14 January 2008.

Volatilitatea prețurilor

Prețurile resurselor energetice sunt extrem de sensibile. Evenimente diverse din orice parte a lumii, dar în special din țările importante producătoare și exportatoare de hidrocarburi, influențează prețul de referință al petrolului. În ultimii doi ani, am asistat la o creștere a prețurilor, atât din cauza situației unor țări precum Irak (atentate), Iran (amenințarea nucleară), Coreea de Nord (criza rachetelor) sau conflictul dintre Israel și Liban, cât și a cererii tot mai mari și a scăderii producției.

Fluctuațiile prețurilor la petrol sunt notorii. Acestea au fost întotdeauna volatile și greu de prezis. Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), principalul factor de stabilizare a prețurilor, nu a mai putut ține pasul cu creșterea vertiginoasă a prețului barilului de petrol, iar deciziile privind cotele de producție sunt privite cu scepticism.

USD/baril petrol

Statul	Mai 2008	Ian. 2008	Ian. 2007	Ian. 2006	Ian. 2005	Ian. 2004	Ian. 1978
OPEC	126,43	93,56	55,06	56,18	35,21	28,22	13,03
Non-OPEC	125,60	92,15	54,32	54,35	35,12	27,84	13,44
SUA	121,92	88,41	51,57	53,28	33,79	27,63	13,38
<i>Total mondial</i>	<i>126,06</i>	<i>92,93</i>	<i>54,63</i>	<i>55,12</i>	<i>35,16</i>	<i>28,00</i>	<i>13,08</i>

Sursa: Energy Information Administration, *World Crude Oil Prices*, www.eia.doe.gov/pub/oil_gas/petroleum/data_publications/weekly_petroleum_status_report/current/pdf/table13.pdf.

Cu toate că nu au avut loc evenimente sau modificări majore ale balanței energetice mondiale, prețurile la petrol au crescut spectaculos. Aceste creșteri vertiginoase din ultimele luni nu pot fi justificate decât prin dorința statelor producătoare de a-și spori veniturile, totul pe fondul acțiunilor speculative. Astfel, prețuri în creștere la petrol, înseamnă, în primul rând,

câștiguri importante și sigure pentru marile transnaționale, administrația rusă, lipsită de o industrie competitivă, și liderii saudiți. Scăderea prețurilor sub anumite limite favorizează economiile occidentale, chineză și japoneză și reduce intrările în valută forte din Federația Rusă și Arabia Saudită.

Prețul resurselor energetice ar putea deveni un factor destabilizator al mediului de securitate, din cauza încărcăturii politice în creștere exponențială. Resursele energetice sunt o marfă, iar prețul va trebui să reflecte toate elementele constitutive ale prețului oricărei categorii de marfă. Aici nu poate fi neglijat faptul că rezervele mondiale de petrol ieftin sunt cele din zona Golfului – zona geografică cea mai accesibilă – și, pe măsura îndepărtării de țărmul oceanului planetar, prețurile cresc. De asemenea, resursele energetice sunt atât de importante pentru dezvoltare și prosperitate încât capătă o însemnătate majoră pentru exercițiile politicilor interne și externe. Această încărcătură politică devine un element folosit deopotrivă de toți componenții relației producători – intermediari – consumatori.

Astfel, devine tot mai evident că soluțiile pentru stabilirea unor prețuri avantajoase nu pot fi găsite decât prin mecanisme politice, de negocieri. Energia, totodată, ca marfă pură, va crea instabilitate, pentru că prețurile vor urmări avantaje unilaterale. Avantaje comune ca mijloc de întărire a mediului de securitate pot fi identificate doar prin intervențiile politicului în circulația acestei categorii de marfă.

Pe baza datelor de mai sus, putem spune că majoritatea statelor avansate economic dispun de prea puține hidrocarburi pentru a putea susține o economie și un consum în creștere continuă, iar statele mai puțin dezvoltate, mai ales cele din Orientul Mijlociu, caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice și instabilitate, posedă din abundență astfel de resurse. În prezent, „centrul de gravitate” al producției

mondiale de petrol se mută gradual dinspre țările industrializate ale Nordului (SUA, Canada, Mexic, Europa și vestul Rusiei) spre țările în dezvoltare ale Sudului, în special Iran, Irak, Arabia Saudită, Angola, Nigeria și statele din bazinul Mării Caspice. Potrivit datelor oferite de Departamentul Energiei al SUA, procentul din producția mondială de petrol ce revine producătorilor majori ai Nordului va scădea de la 27% în 2001 la 18% în 2025, în timp ce partea din producție a producătorilor din Africa, America Latină și Orientul Mijlociu va crește de la 50% la 61%⁷. De asemenea, se observă că cererea de hidrocarburi crește mult mai rapid decât oferta, ceea ce generează, desigur, obișnuitele tensiuni, crize și chiar conflicte.

Prin urmare, securitatea energetică a devenit o preocupare comună a actorilor scenei internaționale angrenați în lupta pentru resursele necesare susținerii unui nivel satisfăcător de prosperitate și securitate. Aceștia sunt preocupați deopotrivă de definirea și redefinirea politicii și strategiilor energetice în funcție de evoluțiile din domeniu, precum și de promovarea, încheierea și dezvoltarea unor parteneriate și alianțe specifice cât mai benefice propriilor interese.

⁷ US Department of Energy, *International Energy Outlook 2004*, Table D1, www.eia.doe.gov/oiaf/archive/ieo04/appendixes.html.

2. Conceptul de securitate energetică

Securitatea energetică, alături de securitatea alimentară, securitatea financiară, securitatea comercială etc., face parte dintr-un concept mai larg al problematicii securității naționale și individuale, și anume, securitatea economică⁸. Atingerea unui anumit nivel de securitate depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a-și menține accesul la resursele economice externe.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere al surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor. În general, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil”⁹, cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triumful securității a aprovizionării – sustenabilitate - competitivitate. Așadar, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o precondiție imperios necesară realizării securității energetice.

Fără îndoială că orice întrerupere mai îndelungată a alimentării cu energie dăunează semnificativ asupra creșterii economice, stabilității politice și prosperității cetățenilor unei națiuni. Prin urmare, securitatea energetică vizează, în principal, următoarele dimensiuni: asigurarea unor surse (locuri) alternative de aprovizionare, identificarea unor rute

⁸ Conceptul se referă la securitatea pe termen lung a accesului la oportunitățile economice, la piețe și la resursele umane, de capital, energie, tehnologie și educație.

⁹ Vezi Kamila Proninska, *Energy and security: regional and global dimensions*, in SIPRI Yearbook 2007 – Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216 și Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, March/April 2006, Vol. 86, No. 2, p. 70.

energetice alternative de transport, securizarea surselor și rutelor existente și creșterea ponderii energiilor alternative în consumul intern. Însă, realitățile epocii actuale au demonstrat că marii consumatori ar trebui să renunțe la utopia independenței energetice și să accepte interdependența energetică¹⁰.

Viziunea asupra securității energetice depinde în mare măsură de contextul regional și global și de poziția ocupată în circuitul economic. Astfel, consumatorii și industriile energofage doresc prețuri rezonabile și se tem de întreruperi ale aprovizionării. Țările mari producătoare de petrol consideră securitatea cererii și securitatea veniturilor părți esențiale ale oricărei discuții despre securitatea energetică. Companiile de petrol și gaze afirmă că accesul la noi rezerve, abilitatea de a dezvolta o nouă infrastructură și regimuri de investiții stabile sunt elemente critice în procesul de asigurare a securității energetice. Țările în dezvoltare sunt vital interesate de capacitatea de a plăti pentru resursele necesare dezvoltării economice și de șocurile în balanța de plăți. Companiile puternice sunt preocupate de integritatea întregii rețele. Atenția factorilor de decizie este îndreptată asupra riscurilor de subminare a aprovizionării și securității infrastructurii, datorită terorismului, conflictelor sau dezastrelor naturale. De asemenea, factorii politici și economici sunt foarte atenți la mărimea capacității excedentare, rezervelor strategice și surplusul de infrastructură. Prin urmare, de-a lungul circuitului economic, prețurile și diversitatea surselor de aprovizionare reprezintă componente critice ale securității energetice.

Un loc distinct în relația dintre producător și consumator începe să-l ocupe intermediarul, adică statul pe teritoriul căruia tranzitează vectorul energiei. Intermediarul urmărește consolidarea avantajelor economice oferite de tranzit, dar, în același timp, și consacrarea avantajelor în sistemul politic al

¹⁰ Daniel Yergin, *op. cit.*, March/April 2006.

relațiilor internaționale. Nu este exclus ca, în viitor, în rol de intermediar să intre și unități administrativ-teritoriale ale statelor de tranzit. Într-o perspectivă optimistă, relațiile producător-intermediar-consumator ar putea genera interdependențe ce ar constitui un suport solid pentru soluții care să întărească securitatea.

Fiecare „verigă” a lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator este interesată să-și apere și promoveze propriile interese, pentru a-și maximiza, astfel, rezultatele.

Marii actori ai scenei energetice au percepții diferite asupra securității energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă, în primul rând, reducerea dependenței față de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condițiile în care Federația Rusă se obligă să asigure hidrocarburile necesare, în timp ce Federația Rusă înțelege prin aceasta acces la piețele occidentale. În viziunea Chinei, securitatea energetică înseamnă achiziționare și investiții în exploatarea câmpurilor energetice africane.

Securitatea energetică este adesea percepută ca o „umbrelă” ce acoperă multe preocupări legate de energie, creștere economică și putere politică. Ca dimensiuni ale securității energetice, distincte, dar totodată suprapuse, experții Centrului german de Cercetare Politică Aplicată¹¹ identifică:

1. *dimensiunea politicii interne*, ce se referă la: investiții în întreținerea și dezvoltarea infrastructurii energetice, intervenția în caz de urgență energetică, sporirea eficienței energetice, orientarea mixului energetic spre energiile alternative;

2. *dimensiunea economică* vizează: reguli clare de funcționare a piețelor, contracte pe termen lung, diversificarea surselor și rutelor, inovarea tehnologică în domeniul energetic;

¹¹ Florian Baumann, *Energy Security as multidimensional concept*, în CAP Policy Analysis, no. 1, March 2008, pp. 4-5.

3. *dimensiunea geopolitică* are în vedere: acțiuni concertate de securizare a comerțului internațional cu mărfuri energetice, adoptarea unui cadru legal global în domeniul serviciilor energetice transnaționale, precum Energy Charter Treaty din 1994; tendința de renaționalizare a depozitelor, infrastructurii și corporațiilor energetice; necesitatea unor concepte strategice și abordări de ansamblu, în special în relația cu statele fragile;

4. *dimensiunea politicii de securitate* este focalizată pe cooperarea strânsă cu statele vulnerabile la atacuri teroriste asupra infrastructurilor sau piraterie, inclusiv prin schimb de informații, instruire și dezbateri asupra bunelor practici. Statele industrializate mari consumatoare de resurse energetice, direct sau prin intermediul UE sau NATO, ar trebui să-și extindă angajamentul și în sfera capacităților de management al riscului, răspunsul la crize și pregătirea forțelor militare și de poliție.

Aceste dimensiuni interdependente reprezintă elemente-cheie ale procesului de stabilizare și securizare a aprovizionării cu resurse energetice. Dacă vor fi adoptate din timp măsuri multilaterale adecvate, impactul negativ al unei eventuale crize energetice ar putea fi atenuat considerabil. Un concept sustenabil de securitate energetică trebuie să aducă împreună toate aceste dimensiuni, pornind de la aspectele economice și politice până la întregul spectru de instrumente „soft” și „hard” ale securității.

În opinia noastră, trebuie adăugată o a cincea *dimensiune*, cea *militară*, care începe să devină o componentă independentă a securității energetice, în afara celei geopolitice. Ea se manifestă pe plan intern în politicile de apărare ale celor mai importanți actori ai pieței energetice, care urmăresc, în ultimă instanță, folosirea mijloacelor militare pentru menținerea pozițiilor avantajoase. În cadrul programelor lor militare, SUA își propun crearea capabilităților de proiecție a forței la nivel

global, Rusia își perfecționează arsenalul nuclear ca garanție a inviolabilității teritoriului, statele din Orientul Mijlociu și Venezuela sunt cele care achiziționează cele mai mari cantități de armament, Iranul își susține controversatul program nuclear, China și India dezvoltă programe militare cu efecte imprevizibile într-un viitor apropiat etc.

Desigur că securitatea energetică nu este amenințată doar de terorism, tulburări politice, conflicte armate, piraterie, ci este vulnerabilă și la uragane, inundații, cutremure sau la distrugerii provocate de „mâna omului”. De exemplu, o explozie produsă pe un câmp petrolifer din China va determina guvernul chinez să cumpere mai mult petrol, ceea ce va duce la creșterea prețului internațional al petrolului și, implicit, al benzinei în SUA. Așa cum afirma și senatorul american Dick Lugar¹², securitatea energetică este pusă în pericol de șase mari provocări ale secolului al XXI-lea:

- scurtcircuitări ale fluxurilor de aprovizionare;
- natura finită a resurselor energetice;
- folosirea energiei ca instrument de presiune;
- utilizarea veniturilor din energie pentru susținerea regimurilor nedemocratice;
- transformările globale ale climei;
- costurile mari ale energiei pentru țările în dezvoltare.

Prin urmare, securitatea energetică trebuie să țină cont de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncționalitate sau vulnerabilitate dintr-o parte a mapamondului (a unei surse energetice) afectând consumatorii din întreaga lume.

¹² Dick Lugar, Energy Security is National Security, la <http://lugarsenate.gov/energy/security/index.html>.

3. Folosirea resurselor energetice ca instrument de presiune

În contextul accentuării competiției pentru putere și influență în arena mondială, resursele materiale, în special cele energetice, joacă un rol din ce în ce mai important în poziția ocupată de un stat și rolul acestuia în sistemul relațiilor internaționale. Distribuția inegală și previzibilă epuizare a resurselor de hidrocarburi, resurse ce rămân deocamdată motorul economiei mondiale, au dus la amplificarea jocurilor pe marginea acestora și au permis unele „monopoluri” în ceea ce privește controlul surselor și rutelor, al piețelor și prețurilor.

În aceste condiții, securitatea energetică nu mai constituie doar un obiectiv oarecare de politică economică, ci a devenit o preocupare constantă pentru comunitatea internațională. În accepțiunea noastră, *utilizarea hidrocarburilor ca instrument de presiune* sau sintagma de „*armă energetică*” este strâns legată de exercitarea puterii economice, componentă importantă în complexul puterii unui stat, și am putea să o definim ca *orice acțiune sau inacțiune a unui actor al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitoare-consumator, legată direct sau indirect de resursele energetice, ce are scopul de a influența comportamentul altor actori sau de a-i controla, în vederea atingerii propriilor interese*. Prin urmare, „*arma energetică*” poate fi utilizată, pe tot lanțul respectiv, de oricare dintre „*verigile*” implicate în acest proces.

Dar pot fi resursele energetice într-adevăr o „*armă*”? Dacă resursele energetice sunt folosite ca mijloace de presiune în cadrul competiției și concurenței economice libere, acestea reprezintă doar un mod acceptat de a promova sau câștiga ceva, la fel ca resursele financiare (împrumuturi), importurile etc. În

cadrul pieței caracterizate de liberă concurență, orice tranzacție este un joc cu sumă pozitivă, în care fiecare parte are de câștigat, reglându-se astfel distribuirea armonioasă a resurselor între agenții economici. Pe această piață, producătorul privat de energie, fie el și de monopol, nu poate exista dacă nu obține profit prin satisfacerea consumatorului final. La fel și consumatorul final de energie poate renunța și înlocui producătorul respectiv, dacă nu este satisfăcut.

Dacă în această ecuație intervine statul, atunci putem spune că energia devine un instrument al puterii politice folosit în cadrul relațiilor internaționale pentru atingerea propriilor interese. Agenții economici controlați de stat sunt mai puțin motivați să satisfacă consumatorul final, mai ales atunci când dețin monopolul într-un anumit domeniu al industriei energetice. De altfel, pe o piață caracterizată printr-o concurență de tip monopol, lipsește competiția sau aceasta este limitată.

Întotdeauna, guvernele au pe agendă obiective strategice prin care se vizează poziții de putere și dominație în sistemul relațiilor internaționale. Numai la nivel guvernamental, controlul direct sau indirect al unor resurse energetice poate deveni un instrument de șantaj și cu adevărat o armă eficientă. Astfel, dacă la un moment dat factorul de decizie consideră că este profitabil politic să folosească această armă, chiar dacă această acțiune poate costa enorm din punct de vedere financiar, nu poate fi împiedicat să o facă.

Utilizarea „armei energetice” în relațiile internaționale reprezintă o formă de șantaj, o acțiune ce o putem încadra în categoria tehnicilor clandestine, acoperite sau discrete, care vizează realizarea unor obiective politice, economice, militare etc. Acest instrument subversiv este folosit pentru a slăbi puterea militară, economică sau politică a unei națiuni prin subminarea moralului, loialității sau încrederii cetățenilor. Prin urmare, credem că *„arma energetică” este un instrument*

suplimentar al presiunilor politice exercitate de state/comunitatea internațională asupra unei țări care se face vinovată de abateri grave de la normele internaționale. În același timp, „arma energetică” ar putea constitui o formă asimetrică de acțiune în cadrul relațiilor de putere la nivel global, ca răspuns la alte forme politice, economico-financiare, militare care s-au folosit dintotdeauna.

4. Securitatea energetică în viziunea UE

Uniunea Europeană are un interes special în problematica securității energetice. În prezent, Uniunea celor 27 de țări membre reprezintă unul dintre cei mai mari consumatori mondiali de resurse energetice. Cu excepția poate a Norvegiei, toate celelalte state UE sunt dependente de importurile de hidrocarburi, în special din Federația Rusă. La sfârșitul anului 2006, UE se afla pe locul 2, după SUA, cu un consum de petrol de circa 14,995 mil. barili/zi¹³, și pe locul 3, după SUA și Federația Rusă, cu un consum de gaze naturale de 18,869 mld. m³/an¹⁴. Dependența de importurile energetice va crește de la 50% în prezent la 65% în 2030.

Presiunile energetice exercitate de Federația Rusă asupra Uniunii au avut, însă, și efecte pozitive. Uniunea a conștientizat mai repede slăbiciunile sale instituțional-politice. Pe de o parte, se disting tendințe de normare a unei piețe energetice unice – bazată pe o strategie și o politică energetică comună – și de menținere a prerogativelor statelor membre asupra problemelor energetice. Pe de altă parte, s-au amplificat demersurile pentru o strategie și o politică energetică unitară și a fost lansată o nouă Politică de Vecinătate în Caucaz, o Sinergie pentru Marea Neagră și o Strategie pentru Asia Centrală.

Astfel, la data de 8 martie 2006, UE a adoptat un nou proiect de strategie energetică europeană, respectiv *Strategia Europeană pentru Energie Sustenabilă, Competitivă și*

¹³ EIA, *World Petroleum Consumption, Most Recent Annual Estimates, 1980-2006*, www.eia.doe.gov/emeu/international/RecentPetroleumConsumptionBarrelsperDay.xls.

¹⁴ EIA, *World Dry Natural Gas Consumption, Most Recent Annual Estimates, 1980-2006*, www.eia.doe.gov/emeu/international/RecentNaturalGasConsumptionBCF.xls.

*Sigură*¹⁵. Cele șase direcții de acțiune vizate de UE în vederea asigurării sustenabilității, competitivității și securității energetice sunt:

- asigurarea integrității pieței interne de gaz și curent electric, prin adoptarea unor standarde și reguli comune, dar prin construirea unor rețele comune sau interconectarea celor deja existente;
- garantarea securității fluxului energetic și consolidarea în acest sens a solidarității între statele membre, prin revizuirea legislației privitoare la stocurile naționale de gaz și petrol;
- diversificarea surselor de energie;
- protecția mediului și promovarea unor politici de economisire a energiei, într-o manieră compatibilă cu obiectivele de la Lisabona;
- crearea unui plan tehnologic strategic în privința energiei;
- formularea unei politici externe comune pentru toate statele Uniunii Europene, care să identifice prioritățile UE pentru construirea unei noi infrastructuri de protecție a sistemului energetic, adoptarea unui Tratat Energetic European, a unui nou parteneriat energetic cu Rusia, crearea unui mecanism de reacție în cazul unor crize determinate de scurtcircuitări ale aprovizionării energetice a Europei.

Ca urmare a întreruperilor repetate a aprovizionării cu gaze a Europei (crizele energetice declanșate de Rusia în anii 2006-2007), UE s-a văzut pusă în postura de a grăbi procesul de eficientizare a consumului și diversificare a surselor. Astfel, Consiliul European a adoptat un *Plan de Acțiune*¹⁶ pe perioada

¹⁵ European Commission, *A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy*, 8 March 2006, http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy/doc/2006_03_08_gp_document_en.pdf.

¹⁶ European Union, *European Council Action Plan (2007-2009). Energy Policy for Europe (EPE)*, 2 May 2007, www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf.

2007-2009, în cadrul căruia statele membre au dreptul de a-și selecta modalitățile de realizare a obiectivelor fixate. Se vor întări măsurile de garantare a securității energetice și de gestionare a eventualelor crize. UE va insista asupra eficienței energetice, energiei reconvertibile, utilizării biocarburanților.

În anul 2007, Consiliul European a lansat inițiativa *O Politică Energetică pentru Europa*¹⁷, ce se vrea să aducă un plus de efectivitate politicii comunitare, coerență între statele membre și consistență în acțiunile din diferitele domenii. Documentul identifică trei mari provocări în domeniul securității aprovizionării:

- o abordare comună în politica externă;
- diversificarea surselor, rutelor și resurselor;
- gestionarea comună a crizelor, bazată pe principiile solidarității și subsidiarității.

După cum se observă, în domeniul politicii energetice, Uniunea dispune de o serie de documente și planuri de acțiune. Însă, este nevoie de o singură Strategie, care să stabilească concret obiective și modalitățile de îndeplinire a acestora în domeniul politicii energetice externe. UE trebuie să identifice riscurile majore în ceea ce privește sursele de aprovizionare și să-și formuleze interesele politice și de securitate, toate integrate într-un concept strategic pragmatic. Colaborarea mai strânsă cu NATO și revitalizarea parteneriatului transatlantic ar putea ajuta Uniunea Europeană să-și reducă vulnerabilitatea energetică.

În același timp, statele UE – Germania, Bulgaria, Slovenia, Austria, Italia – participă la proiectele rusești de diversificare a traseelor pentru gaze naturale prin Marea Nordului și Marea Neagră, ceea ce, practic, va accentua rolul Rusiei pe piața energetică a Uniunii Europene.

În asigurarea securității energetice, UE pune accent pe instrumentele non-militare (politice, economice, tehnologice). Însă, pentru realizarea unei politici energetice cât mai complete, Uniunea trebuie să continue să-și dezvolte capacitățile de gestionare a crizelor militare și civil-militare, precum și mijloacele militare în termeni de monitorizare, management al riscului și pregătire a forțelor locale.

¹⁷ *An Energy Policy for Europe*, Brussels, 10 January 2007, http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf

5. Securitatea energetică în viziunea NATO

Securitatea energetică nu mai este doar o problemă economică, ci a devenit una mult mai profundă, cu implicații politico-militare. NATO, prin vocea secretarului său general, Jaap de Hoop Scheffer, a recunoscut necesitatea de a trece tema securității energetice pe agenda Alianței: „În prezent, din motive evidente, inclusiv posibilitatea ca teroriștii să atace resursele noastre energetice, este rezonabil ca alianții să discute acest aspect”¹⁸. De altfel, Conceptul strategic al NATO prevede protejarea rutelor vitale de aprovizionare ca fiind una dintre problemele critice pentru securitatea membrilor organizației.

În declarația summit-ului de la Riga, statele membre ale Alianței s-au pronunțat pentru susținerea eforturilor coordonate ale comunității internaționale de a evalua riscurile la adresa infrastructurilor energetice și de a promova securitatea acestora¹⁹. De altfel, unii oficiali americani cred că NATO ar putea juca un rol important în construirea solidarității politice internaționale în cazul unei întreruperi deliberate a aprovizionării cu energie²⁰. În acest scop, Alianța ar putea coordona politicile între statele membre și cu statele partenere, încurajând astfel schimbul de resurse în caz de scurtcircuitare a fluxurilor de alimentare. De asemenea, în caz de necesitate, ar putea asigura securitatea infrastructurii energetice în țările producătoare.

¹⁸ Jaap de Hoop Scheffer, Speech at the 42nd Munich Conference on Security Policy, 2 April 2006, la www.securityconference.de/konferenzen/rede.php?en&id=169&.

¹⁹ Punctul 45 al Declarației finale a summit-ului de la Riga, 29 noiembrie 2006, www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm.

²⁰ Paul Gallis, *NATO and Energy Security*, CRS Report for Congress, 15 August 2007, p. 4.

Ca răspuns la mandatul dat la summit-ul de la Riga, alianții au identificat principiile care vor ghida NATO în domeniul securității energetice și au subliniat opțiunile și recomandările pentru activitățile viitoare. „Bazându-se pe aceste principii, NATO se va angaja în următoarele domenii: fuziunea și schimbul de informații, proiectarea stabilității, promovarea cooperării internaționale și regionale, susținerea managementului consecințelor și sprijin pentru protejarea infrastructurii energetice critice”²¹. Prin urmare, alianții recunosc că este foarte important ca Alianța să se implice proactiv în protejarea fluxurilor de energie și a altor resurse vitale.

Statele membre, deci indirect și NATO, au fost deja implicate în eforturile de securizare a resurselor energetice²². În primul război din Golf, participarea SUA, Franței, Marii Britanii și Italiei a vizat și asigurarea faptului că Irakul nu va obține controlul asupra petrolului kuveitian, amenințând astfel Arabia Saudită și alți producători importanți din zonă. De asemenea, unele state, precum Marea Britanie, Franța și Olanda, au participat la Operation Earnest Will de protejare a traficului tancurilor petroliere în Golf în timpul războiului Iran-Irak din anii 1980-1988. Și operația Active Endeavour poate fi încadrată în această categorie. Aici, forțele maritime ale Alianței sunt direct implicate în acțiunile de menținere a securității navelor și rutelor energetice cheie din Mediterana.

Mai mult, direcțiile în care Alianța ar putea aduce un plus de valoare în domeniul realizării securității energetice ar putea fi:

- consultarea, colaborarea și cooperarea între membri și parteneri;
- difuziunea de bune practici, strategii de management al consecințelor, tehnologie și informații;

²¹ Vezi punctul 48 al Declarației Summit-ului de la București, www.summitbucharest.ro/ro/doc_201.html.

²² Vezi Paul Gallis, *op. cit.*, 15 August 2007.

- securitatea infrastructurii critice;
- securitatea punctelor strategice identificate și a altor linii de tranzit energetic;
- riscul de subminare a aprovizionării cauzată de posibile amenințări teroriste, dezastre naturale sau produse de om.

Rolul NATO în realizarea securității energetice ar putea completa eforturile UE de întărire a forțelor de piață și interdependenței în sectorul internațional al energiei.

6. Securitatea energetică a României

Pentru România, asigurarea securității energetice²³ se traduce prin asigurarea necesarului de resurse energetice și limitarea dependenței de cele de import, diversificarea surselor de resurse energetice din import și a rutelor de transport a acestora, creșterea nivelului de adecvare a rețelelor naționale de transport a energiei electrice și gazelor naturale, protecția infrastructurii critice. Pe fondul „crizei gazului”, provocată de Rusia, preocupările pentru securitatea energetică a României s-au amplificat în ultima perioadă. Cele mai cuprinzătoare referiri la măsurile concrete de realizare a acestora au fost elaborate în cursul anului 2007.

Garantarea securității naționale, conform *Strategiei de Securitate Națională a României (SSNR)*²⁴, nu poate fi realizată fără a asigura securitatea energetică a României prin adaptarea operativă și optimizarea structurii consumului de resurse energetice primare și creșterea eficienței energetice. Obiectivul securității energetice este urmărit în condițiile în care principalii producători autohtoni de energie au fost privatizați și aparțin unor proprietari din UE, ceea ce oferă cadrul comunitar tuturor demersurilor.

În acord cu cerința expresă formulată în SSNR - reconfigurarea strategiei de securitate energetică a României în consonanță cu strategia energetică a Uniunii Europene²⁵ -

²³ *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, varianta din 4 septembrie 2007, p. 4.

²⁴ Președinția României, *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 46.

²⁵ *Ibidem*, p. 18.

Guvernul a pregătit un *Proiect de Strategie energetică*²⁶ pentru perioada 2007-2020, discutat în Consiliul Suprem de Apărare a Țării la 25 septembrie 2007. Prin urmare, acest document a fost aliniat principalelor scopuri și obiective energetice ale Uniunii Europene reliefate în „Strategia Lisabona”, „Cartea Verde pentru o Strategie Europeană pentru Energie Durabilă, Competitivă și Sigură” și „Noua Politică Energetică Europeană”.

Strategia conferă un rol activ țării noastre în piața UE, est și sud-est continentală. Potrivit documentului, în conformitate cu politicile energetice europene, *prioritățile* României în domeniu sunt: asigurarea competitivității, diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse energetice, protecția mediului și asigurarea investițiilor pentru creșterea capacităților de producție și dezvoltare.

În contextul relansării economice a țării noastre, cererea de energie va crește, iar rezervele exploatabile economic de țiței și gaze naturale vor fi tot mai limitate. Deși România își asigură din resurse interne 60% din necesarul de materii prime, va spori dependența de importurile de petrol și gaze naturale. La nivel european, pot apărea efecte negative asupra concurenței în sectorul energetic, datorită tendințelor de concentrare din industria energetică. Pe acest fundal, principalele opțiuni se referă la producția de energie pe bază de cărbune și energia nucleară²⁷, cauzele fiind creșterea prognozată a prețurilor la hidrocarburi și dependența de importurile de gaze naturale dintr-o singură sursă (Federația Rusă).

²⁶ *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, varianta din 4 septembrie 2007.

²⁷ Potrivit Ministerului Economiei și Finanțelor, în octombrie 2007 s-a dat în folosință cel de-al doilea reactor de la Centrala Nucleară Cernavodă, urmând ca după 2011 să se finalizeze lucrările și la Unitățile 3 și 4.

Deși sistemul energetic național prezintă o serie de *vulnerabilități (deficiențe)*, se conturează și *oportunități*²⁸ pentru dezvoltarea energiei, deoarece:

- România are o poziție geografică favorabilă pentru a participa activ la dezvoltarea proiectelor de magistrale paneuropene de petrol și gaze naturale;

- existența piețelor fizice și financiare de energie, precum și accesul la piețe regionale de energie electrică și gaze naturale cu oportunități de realizare a serviciilor de sistem la nivel regional;

- climatul investițional este atractiv, atât pentru investitorii străini, cât și autohtoni, inclusiv în procesul de privatizare a diferitelor companii aflate în prezent în proprietatea statului;

- se înregistrează creșterea încrederii în funcționarea pieței de capital din România, ceea ce permite listarea cu succes la Bursă a companiilor energetice;

- liberalizarea totală a piețelor de energie și gaze naturale în anul 2007;

- crearea de oportunități crescute de investiții în domeniul eficienței energetice și al resurselor energetice regenerabile neutilizate;

- accesarea Fondurilor structurale ale UE pentru proiecte în domeniul energiei;

- existența unui important sector hidroenergetic capabil să furnizeze volumul necesar de servicii tehnologice de sistem;

- experiența îndelungată și existența unor infrastructuri importante pentru exploatarea resurselor energetice primare interne bazate pe cărbune și uraniu;

- depistarea unor noi perimetre cu rezerve considerabile de lignit și de uraniu.

²⁸ *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, p. 28.

Scopul declarat al Strategiei energetice constă în asigurarea independenței energetice, în contextul dezvoltării durabile a României și a Uniunii Europene.

Astfel, securitatea aprovizionării, ca obiectiv central, presupune menținerea suveranității naționale asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în domeniul energiei. Se vor urmări reducerea treptată a dependenței de resurse energetice primare din import și menținerea unui echilibru între importul de resurse și utilizarea rezervelor naționale pe baze economice și comerciale. De asemenea, se va acționa pentru: diversificarea și consolidarea, în cadrul stabilit la nivel european, a relațiilor de colaborare cu țările producătoare de hidrocarburi, precum și cu cele de tranzit; diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea rutelor de transport; încheierea de contracte pe termen lung pentru gaze naturale din import pentru a diminua riscurile de întrerupere a furnizării, cu respectarea regulilor concurențiale; stimularea investițiilor în domeniul exploatării rezervelor de gaze naturale, prin încurajarea identificării de noi câmpuri și valorificarea maximă a potențialului; abordarea, în comun cu statele membre ale UE, a problemelor referitoare la protecția infrastructurii critice din sistemul energetic în lupta împotriva terorismului; creșterea nivelului de adecvare al rețelei de transport prin dezvoltare și modernizare în concept de rețea inteligentă etc.

Mai mult, se va acționa pentru liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului permanent la rețelele de transport. Documentul prevede, de asemenea, participarea României la proiectele Constanța-Trieste și Nabucco și interconectarea cu sistemele energetice din țările vecine (Ungaria, Bulgaria și Ucraina), toate pe fondul creșterii capacității de înmagazinare a gazelor naturale și a petrolului.

Devine clar că, în condițiile date, securitatea energetică a României nu mai depinde doar de resursele proprii, de

potențialul ei economic sau de puterea ei națională. Este evident că scopurile și obiectivele acestei securități trebuie negociate la Bruxelles, cu cele mai importante companii străine din energetică, cu producătorii și consumatorii sociali, cu partenerii sociali din economie. Prin urmare, *mult dorita independență energetică poate fi obținută preponderent în cadrul interdependențelor energetice europene.*

7. Modalități de realizare a securității energetice

În opinia lui Daniel Yergin, președintele Cambridge Energy Research, pentru realizarea securității energetice, factorii de decizie trebuie să țină cont de zece principii-cheie²⁹, precum:

- diversificarea surselor de aprovizionare energetică reprezintă punctul de pornire al asigurării securității energetice;
- existența unei singure piețe a petrolului;
- importanța existenței unor capacități excedentare, stocuri de urgență și a unui surplus de infrastructură critică;
- bizuirea pe piețele flexibile și evitarea tentației de a le gestiona la scară mică poate facilita ajustări rapide și chiar minimizarea daunelor pe termen lung;
- înțelegerea importanței interdependenței reciproce dintre companii și guverne la toate nivelurile;
- dezvoltarea relațiilor dintre furnizori și consumatori, ca recunoaștere a interdependenței reciproce;
- crearea unui cadru de securitate fizică proactiv, care să implice atât producătorii, cât și consumatorii;
- furnizarea de informații transparente publicului, înainte, în timpul și după ce intervine o problemă;
- investiții regulate în transformarea tehnologică în cadrul industriei specifice;
- obligația de a cerceta, dezvolta și inova pentru o stabilitate energetică pe termen cât mai lung și în perioade de tranziție.

²⁹ Daniel Yergin, „Energy Security and Markets”, în Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn (eds.), *Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy*, Woodrow Wilson Press, Johns Hopkins University Press (co-publisher), 2005.

Aceste principii, dacă ar fi aplicate, ar putea asigura pe piața mondială a energiei o mai mare conlucrare și cooperare a actorilor implicați și chiar o interdependență benefică părților. Mai mult, lipsa unor măsuri adecvate pentru asigurarea securității energetice poate conduce treptat la insecuritate în privința asigurării și aprovizionării constante cu hidrocarburi a activităților economice.

Scenariul materializării unei securități energetice complete, perfecte ține de domeniul irealului. Ca urmare, pot fi examinate *alte scenarii*, precum: 1) asigurarea securității energetice prin mijloacele ONU și crearea unui „dispecerat” mondial și a unei legislații internaționale adecvate; 2) asigurarea securității energetice în cadrul unor „blocuri economice, politice și militare regionale”, capabile să se echilibreze în dinamica schimburilor internaționale; 3) asigurarea securității energetice în favoarea unui grup de economii foarte avansate („directorat mondial”) și în detrimentul ansamblului comunității internaționale; 4) explorarea unor noi surse de energie care ar împinge problematica hidrocarburilor în plan secundar.

În continuare, ne vom opri asupra punctului 4, care credem că reprezintă modalitatea cea mai viabilă de realizare a securității energetice. De altfel, spectrul epuizării tot mai apropiate a resurselor neregenerabile (petrol, gaze naturale, cărbune)³⁰ a impus căutarea unor soluții alternative, cu costuri cât mai reduse și, mai ales, nepoluante. În prezent, există deja o serie de tehnologii energetice bazate pe resurse regenerabile, alternative la arderea combustibililor fosili, precum: energia nucleară, solară, eoliană, geotermală, hidroenergie,

³⁰ Unele studii privind consumurile actuale și creșterea acestora în viitor avansează ideea că rezervele de petrol se vor epuiza în următorii 45-50 de ani, gazele naturale în 60 de ani, iar cărbunele peste 100 de ani. Alți specialiști susțin că resursele energetice actuale sunt limitate la o perioadă de întrebuințare de maximum 100-200 de ani.

biomasă, energia termovoltaică, energia produsă de valuri, maree și curenți marini etc.

Realizarea unei dezvoltări durabile, bazată pe energie și tehnologii curate, necesită o redefinire a obiectivelor economice și sociale mondiale: stabilizarea creșterii demografice (o populație mai mare la un nivel mai înalt de industrializare va determina o poluare mai accentuată și un consum mai mare de resurse); redimensionarea creșterii economice și restructurarea tehnologică; modificarea tendințelor de producție și consum; crearea unui cadru internațional instituțional și legislativ adecvat; îmbunătățirea substanțială a situației în țările în dezvoltare³¹.

Deși țările industrializate și post-industrializate sunt majoritatea de acord cu aceste obiective, renunțarea la combustibilii fosili și trecerea la resursele regenerabile și nepoluante nu poate fi înfăptuită prea curând și fără cheltuieli destul de ridicate. De aceea, se pare că lumea dezvoltată înclină spre relansarea energiei nucleare. Doar Germania, Spania, Suedia și Marea Britanie își mențin încă programele de închidere a centralelor atomo-electrice. Uniunea Europeană, în contextul necesității diminuării dependenței de importul de resurse energetice, recomandă diversificarea surselor de energie, inclusiv solare, eoliene, biocombustibili, hidrogen etc., precum și creșterea capacităților de înmagazinare și stocare a petrolului și gazelor, pentru atenuarea eventualelor crize temporare.

Energia nucleară pare a fi cea mai fiabilă soluție, chiar în condițiile în care construcția și întreținerea unui reactor costă destul de mult, iar accidentele întâmplare până acum, precum cel de la centrala de la Cernobîl, au obligat forurile internaționale competente să impună măsuri de securitate mult mai severe. Astfel, după o perioadă de respingere și chiar de

renunțare la energia nucleară, marile economii ale lumii iau în considerare tot mai serios varianta reactivării și construirii de noi reactoare nucleare, opțiune generată și de creșterea prețului petrolului și îmbunătățirea tehnologiei și a măsurilor de siguranță. Chiar și Agenția Internațională pentru Energie recomandă punerea în funcțiune a noi centrale nucleare.

³¹ Ioan Bari, *Probleme globale contemporane*, Editura Economică, București, 2003, p. 379.

Concluzii și propuneri

Întreaga dezbateră și problematică privind securitatea energetică sau bătălia pentru energie actuală și, probabil, viitoare nu e decât o consecință a omniprezenței guvernelor în exploatarea și controlul resurselor naturale. Ideal ar fi ca energia să nu fie altceva decât un bun comercializat fără nici un fel de ingerință a factorilor politici. Petrolul și gazele naturale ar trebui considerate bunuri de utilitate publică internațională. Prin urmare, actorii lanțului energetic nu ar trebui să folosească energia ca pe un instrument politic. Însă, statele și grupurile economice se vor angaja în nesfârșite dispute și „războaie” pentru a-și satisface necesitățile de resurse, energie și finanțe, în creștere vertiginoasă. „Arma energetică” va fi, și în continuare, instrumentul preferat al unor actori (Federația Rusă, Iran) pentru a-și impune obiectivele strategice.

Între „spaiemele” acestui început de mileniu figurează, la loc central, epuizarea resurselor energetice ale planetei. Cercetările aprofundate nu pun, totuși, accentul pe această problemă. Specialiștii susțin că resursele de energie cunoscute sunt, în mare măsură, limitate la un consum de 100-200 ani, în ritmul alert al dezvoltării actuale. Resursele puțin cunoscute, cunoscute, dar parțial inaccesibile și, îndeosebi, necunoscute întrec, însă, cu mult volumul resurselor energetice folosite în mod curent. Problema unui viitor nu prea îndepărtat nu va fi deci că omenirea a rămas fără resurse de energie. De exemplu, energia solară aproape că nu se folosește, combustibilii bazați pe hidrogen la fel, energia nucleară se află, încă, la începuturile sale, benzinele pe bază de carburi au, pe mai departe, numeroase costuri prohibitive etc. Întrebările fundamentale par a fi altele: Ce economii, state, grupări regionale vor dispune de

capacități științifice, tehnologice, financiare, industriale care să producă energii alternative la cele dependente de cărbune și hidrocarburi?, Cum vor fi abordate la nivelurile regional și global temele identificării și valorificării „democratice” a surselor de energie?, Se va ajunge la planificări de strategii și politici energetice regionale și globale?, Ce instituții și norme globale vor reglementa piețele și consumurile energetice?, Cum se vor armoniza interesele energetice naționale, regionale și mondiale?

În acest context, securitatea energetică se afirmă puternic ca o latură aparte a securității naționale, regionale și globale. Dezbateră asupra securității energetice nu se mai poate centra doar pe dimensiunea economică. Asigurarea securității energetice, implică astăzi, mai mult decât în trecut, corelații cu aspectele politice și militare ale securității în ansamblul său. Starea de securitate energetică presupune depășirea unor vulnerabilități, pericole, amenințări și riscuri pe o arenă internațională aflată în tranziție de la lumea bipolară spre o nouă fizionomie a sistemului relațiilor internaționale.

Așadar, se observă că securitatea energetică se află la întretăierea tuturor dimensiunilor securității, întrucât realizarea ei depinde de atingerea unui anumit grad de consens politic și militar, are un impact direct asupra economiei, societății și mediului, și, nu în ultimul rând, vizează protejarea fiecărui individ uman. Problema securității energetice se pune în aceiași termeni ca și cea a securității internaționale: securitatea unui actor poate însemna insecuritatea altuia.

De asemenea, este vitală reducerea dependențelor unor actori ai scenei internaționale față de cei care, la o primă vedere, dețin monopolul în materie de resurse energetice și energie. Acest lucru poate fi realizat prin cooperare internațională, prin întărirea parteneriatelor și a dialogului între producătorii, intermediarii și consumatorii de energie, prin coagularea intereselor similare ce dictează acțiunile în mediul

de securitate. Este importantă înțelegerea faptului că „interdependența”, și nu „dependența”, reprezintă cheia realizării securității energetice la o scară cât mai mare.

Deși România deține resurse energetice relativ importante, ea nu-și poate satisface, în condițiile globalizării, necesitățile interne și de export. De aceea, doar integrarea în rețelele energetice ale Uniunii Europene oferă o perspectivă clară energiei din țara noastră. În plus, cooperarea economică dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă și un parteneriat strategic și energetic solid ar reprezenta o șansă clară pentru dezvoltarea durabilă a țării și pentru programul energiei. S-ar asigura resurse absolut necesare, în condiții de securitate energetică, și s-ar deschide României piețe mai puțin abordate până astăzi.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 16.03.2009

Hârtie: A3
Coli tipar: 2,5

Format: A5
Coli editură: 1,25

Lucrarea conține 40 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Site: <http://cssas.unap.ro>

0162/470/2009

C. 206/2009